

INTEGRATIONENS UTMANINGAR

Heidi Avellan
Thomas Gür
Sakine Madon
Frida Johansson Metso
Paulina Neuding

27 oktober 2010

TIMBRO

Heidi Avellan är politisk chefredaktör på Sydsvenska Dagbladet.

Thomas Gür är företagare och skribent.

Frida Johansson Metso är ordförande för Flyktinggruppernas och Asylkommittéernas Riksråd och har tidigare varit förbundsordförande i Liberala ungdomsförbundet.

Sakine Madon är redaktör på Newsmill och skribent i Expressen.

Paulina Neuding är chefredaktör för det liberala samhällsmagasinet Neo.

© Författarna och Timbro 2010

ISBN:978-91-7566-785-8

info@timbro.se

www.timbro.se

www.timbro.se/innehall/?isbn=9175667850&flik=4

Förord av Markus Uvell:

Utmaningen mot Det Gemensamma

I Sverige gör vi saker tillsammans. Ingen tankefigur är viktigare i svensk politik än den hur vi löser problem gemensamt, helst i samförstånd. Folkhemmet – det trygga, rättvisa, med ”varken kelgrisar eller styvbarn” – är vår mest kraftfulla politiska symbol.

Många politiska kampanjer tar också sin utgångspunkt i det gemensamma. Från Socialdemokraternas numera klassiska ”Alla ska med” till moderaternas ”Framåt tillsammans” och vänsterpartiets ”Håll ihop”.

Kanske är det därför integrationsdebatten skapar sådan ångest i det politiska systemet. För när det handlar om integration – att ge människor från vitt skilda kulturer, många med fruktansvärda upplevelser i bagaget, en plats och en roll i Sverige – spricker det gemensamma projektet i sömmarna. Det långt drivna gemensamhetsidealet var som mest effektivt i ett mer homogent, mindre föränderligt Sverige. I dag är förutsättningarna andra.

Egentligen är detta inget nytt. Sverige har sedan åtminstone 1970-talet sakta förändrats, blivit allt mer heterogent, mångskiftande, föränderligt. Klassgränser löses upp, individualismen ökar, den sociala rörligheten blir allt större. ”Sverige glider isär”, säger folkhemsromantikerna. I praktiken handlar det om att enhetlighet allt mer övergår i mångfald.

I takt med fortsatt invandring – och i synnerhet invandringspolitikens skifte från arbetskraftsförsörjning till internationell solidaritet – accelererar denna process. Vilket är egentligen det gemensamma projektet i ett Sverige där skillnader i kultur, religion, etnicitet, livsstil och sociala förhållanden blir allt större?

Att integrationen inte fungerar särskilt bra i dag torde vara uppenbart. Det tar i genomsnitt sju år för en nyanländ invandrare att etablera sig på den svenska arbetsmarknaden. Risken att gå ut skolan med ofullständiga betyg, bli långtidsarbetslös, utsättas för brott eller hamna i sociala problem är mångdubbelt större för de barn som växer upp i invandrartäta bostadsområden än de som växer upp bland infödda svenskar.

Det gemensamma projekt som så länge bundit Sverige samman omfattar helt enkelt inte alla. De allra mest utsatta – nyanlända människor på flykt undan krig och förföljelse – hänvisas till förhållanden som aldrig skulle accepteras om de gällde andra grupper.

Erfarenheter från andra länder visar att det inte finns något ödesbestämt i detta, det är ingen naturlag att invandrare måste ha så svag ställning i samhället som är fallet i Sverige. Däremot innebär invandring förstås – som alla stora samhällsomvandlingar – en utmaning för politiken. En omfattande invandring kommer att få konsekvenser. Vilka dessa blir kan vi däremot påverka.

Förenklat kan man säga att vi står inför ett tydligt val:

Det ena är att till varje pris försvara det gamla gemensamma projektet, att ge upp integrationen för att rädda folkhemmet som det en gång var. Det är den Sverigedemokratiska linjen: kapitulation inför en övermäktig omvärld, åter till det förflutna! Det andra är att omformulera Det Gemensamma, anpassa vår politik och dess mål så att de fortfarande fungerar – om än med andra förtecken. Om det alternativet handlar den här rapporten.

Den svenska borgerligheten har, lika lite som någon annan politisk kraft, några enkla svar på hur integrationsproblemen ska lösas. Men det finns en intressant diskussion, många bra idéer värda att prövas. Vi har därför bett fem borgerliga skribenter ge sina kommentarer kring integrationens utmaningar.

Deras perspektiv och val av frågeställning skiljer sig åt – från företagsamhetens betydelse och faran med identitetspolitik till brottslighet bland invandrare, svenskhetens innebörd och behovet av att försvara öppenheten. Men en viktig sak har de gemensamt: i valet mellan att bevara det gamla gemensamma projektet och att omformulera gemensamheten väljer de det senare.

Sverigedemokraternas intåg i riksdagen i september 2010 har skickat chockvågor genom det etablerade Sverige. Plötsligt står integration högt på den politiska agendan. Det finns något sorgligt i att det krävs ett invandringsfientligt populistparti i riksdagen för att etablissemangen ska våga diskutera hur invandringspolitiken egentligen fungerar. Men nu är vi här.

Invandringen är den svenska politikens "third rail", den elektrifierade skena som inte kan vidröras utan risk för livet. Alla som kritiserar invandringspolitiken löper risken att framställas som invandringsfientliga. Det är djupt beklagligt, men så är det.

Men att vara kritisk till invandringspolitiken är inte detsamma som att vara kritisk till invandringen. Om vi inte vågar diskutera den förra, kommer vi nämligen förr eller senare att tvingas ge upp den senare.

Markus Uvell

VD Timbro

INNEHÅLL

Svenskhet – en framgångssaga	8
Heidi Avellan	
Nyckeln till en borgerlig integrationspolitik finns i vardagspolitiken	16
Thomas Gür	
Reglerad invandring skapar segregation	22
Frida Johansson Metso	
Identitetspolitik är dålig integrationspolitik	27
Sakine Madon	
Från Rosengård till El Paso– om brottslighet bland invandrare	32
Paulina Neuding	

Svenskhet – en framgångssaga

Heidi Avellan

De är så förvillande lika, tonåringarna i kön på McDonald's vid Gustav Adolfs torg i Malmö. Tjejer med långa hårmanar, smala jeans, kort skinnjacka och stor väska. Killar med nedhasade byxor och stora jackor. Converse på fötterna. Fast se där, en hijab, och där, vilka mörka ögon. Svart hår. En äkta rastafrisyr. En näsa som från en klassisk grekisk fris...

I kön till det mest amerikanska, hamburgare och cola, finns mer än en handfull av stadens drygt 170 nationaliteter.

Vad är det som är svenskt?

Här i Malmö ställs frågan på sin spets, här har var tredje invånare utländsk bakgrund. Men den gäller självklart hela landet:

Vad är svenskt?

Är Malmös egen superstjärna Zlatan Ibrahimović svensk?

När han sätter ett avgörande mål mot Ungern i matchens slutminut är svaret ett otvetydigt "ja", fast frågar man Sverigedemokraterna blir svaret ett annat. Hans "kroppsspråk" och "attityd" gör honom osvensk, menar den ledande Sverigedemokraten Mattias Karlsson. Att han är född i Malmö spelar ingen roll.

En skånsk fotbollsspelare med utländsk bakgrund som däremot passerade nålsögat är Henke Larsson, också han född i Sverige, med en pappa från Kap Verde.

Nej, härkomst är inte viktigt, jag tar upp det bara som exempel på hur diffust det där med "svenskhet" kan vara.

För SD räcker det inte att någon betraktar sig själv som svensk, är född i landet, talar svenska och är svensk medborgare. Svenskheten ligger i betraktarens öga. Avgörande är

att en person har en "helt övervägande svensk identitet" och "av sig själv och av andra svenskar uppfattas som svensk". All kritik av etnonationalism avfärdas med att SD förespråkar kulturnationalism och är för en "öppen svenskhet", där den etniska bakgrunden saknar betydelse.

Inte rasism. Inte *Blut und Boden*. Men något mer diffust, något med kroppsspråk och attityd, något som inte kan läras ut. Det definierar "svenskheten" för SD.

Partiets idealsamhälle är ett 50-talssverige som aldrig har funnits. Ett drömt folkhem.

Svensk kultur är kulturminnesmärken, gamla grejer, och folkdans. Partiet vill satsa kulturpengar på "det svenska kulturarvet", som folkmusik och folkdans, trots att utövarna inte vill bli kramade av partiet. "Vi gläds åt det mångkulturella samhället och ser intresset för kulturarvet som en förenande faktor, en resurs för integration och utveckling", menar Sveriges hembygdsförbunds generalsekreterare Jan Nordwall och Svenska folkdansringens ordförande Ingela Thalén protesterar: "Använd inte vår verksamhet som slagträ!"

Att allt annat än faluröda stugor har fått influenser utifrån ignorerar SD när syftet bara är att stoppa moskébyggen.

Svensk kultur blir bisarr när Sverigedemokraterna visar vägen.

Svenskheten blir förvrängd.

Inte lätt. Men viktigt.

Men SD:s intåg i riksdagen sätter sökarljuset på det svenska – senast nu tvingas också andra att ta ställning. Annars får SD behålla problemformuleringsprivilegiet, för att tala med författaren Lars Gustafsson.

Här har den liberala politiken en uppgift som är lika viktig som knepig. För efter jobb, skolgång och egen försörjning handlar integration om att lära känna, förstå och kunna ta del av sitt nya land.

Knäcka koden. Svenskheten.

Men också de goda krafterna trampar lätt fel här. Tag själva ordet: Vad skall invandrare kallas? Nysvenskar?

Detta nyord är en illa genomtänkt omskrivning av invandrare, en usel eufemism med unkna undertoner; Orwellskt nyspråk i sin prydno, även om avsikten kanske var god.

För när kallades senast en norrman som flyttade till Sverige nysvensk? Eller en amerikan? En fransman?

Nej, precis. Det är bara somalier, kurder, afghaner, irakier – nationaliteter som främlingsfientliga så gärna framställer som "de andra" – som blir "nysvenskar". Som om deras ursprungsnationalitet vore mindre värd, som om de skall assimileras, som om målet är att just de skall bli "svenskar", men ändå aldrig kommer att nå riktigt ända fram.

Som om de aldrig blir mer än andra klassens svenskar. B-svenskar. Fast det säger ingen. Ordet blev i stället nysvenskar.

En vecka efter valet hade musikalen *Ingvar* premiär på Malmö stadsteater. Det är en "musikalisk möbelsaga" om Ikeas grundare Ingvar Kamprad och Kamprads Sverige, en satir om huvudpersonen, men minst lika mycket om det svenska.

Pjäsens svenskhet är en perverterad kurbitssvenskhet med köttbullar och älg huvuden, med röda stugor, blå himmel och grön skog. Gult och blått och lingonsylt – och obehagligt likt Sverigedemokraternas svenskhet, menar Klas Abrahamsson, som skrivit texten och själv är förvånad över hur väl den Sverigebild Ikea exploaterar och lever på särskilt utomlands sammanfaller med Sverigedemokraternas.

Mycket riktigt fäste sig en del recensenter vid det olustiga i att möta detta Sverige så kort efter valet.

I Kvällsposten skriver Malena Forsare att "det enkla faktum att Sverige inte är detsamma efter 19 september gör den musikaliska möbelsagan till en infekterad och egentligen helt omöjlig historia att berätta på det här sättet just nu". Varför? Jo, för att "med naturromantik, folkmusik, ironi dragen till sin spets med skratt och spontana applåder

som följd, och med svenskt varumärke i pannan, ser det här ut som en drömföreställning enligt sverigedemokratisk kulturpolitik”.¹

Recensenten är inte ensam i sin oro för att det lätt blir fel – och att det därför vore klokast att ligga lite lågt med svenskheten efter valet.

Men borde det inte vara tvärtom?

Just där och då och här och nu efter ett val som fört främlingsfientliga och brunt folkhemsromantiska SD till riksdagen inte bara får utan *bör* svenskheten diskuteras; nagelfaras, hudflängas och drivas med, för att det som inte tål att skrattas åt inte heller riktigt förtjänar att tas på allvar. Och för att det som skrämmer – om det så är Muhammedkarikatyrer eller extrem nationalism – blir mindre hotfullt om det också kan skämtas om. Detta är kärnan i politisk satir.

Så kan också svenskhet bli på riktigt.

Det är inte köttbullar och dalahästar, det är vår identitet. Inte lätt att sätta fingret på, inte lätt att ringa in och definiera, men vagt bekant och just därför så viktigt att granska.

Skall integrationen fungera duger det inte att ett parti som delar in folk i vi-och-dom får ta monopol på svenskheten bara för att andra tycker hela frågan är pinsam och krånglig. Det blir lika skevt som när folk låter bli att hissa svenska flaggan i rädsla för att pekas ut som rasister.

Hur skall en liberal integrationspolitik se ut?

I grunden måste det handla om att bjuda in till det svenska samhället, men inte med kravet på att bli svensk som under assimilationspolitikens dagar.

Jobb och möjlighet att försörja sig själv är A och O. Bra vuxenundervisning i svenska och samhällskunskap är en lika självklar som svår del av detta läggspel. Att försörjning från det offentliga kopplas till viljan att gå utbildningen borde vara självklart.

¹ Forsare, Malena (2010), "Teater enligt Sverigedemokraterna". Kvällsposten, 26 september, <<http://kvp.expressen.se/kultur/1.2150982/teater-enligt-sverigedemokraterna>>.

Men mer? Skall det krävas språktest för medborgarskap? Prov i historia och samhällskunskap eller "svenskhet"?

Risken finns att kraven hörs igen nu, om de etablerade partierna vill försöka vrida vapnen ur händerna på SD med populistiska utspel. Men ärligt talat: det blir komplicerat. Och inte särskilt liberalt, i betydelsen att individen och hennes frihet och behov står i centrum.

Att språktest och prov som krav för medborgarskap redan finns i flera länder gör inte saken bättre. Visst är det praktiskt att kunna förstå och göra sig förstådd i det nya hemlandet, visst är det bra att veta hur landet fungerar och hur dess historia ser ut. Men att somliga har svårt för främmande språk eller pluggkunskap gör dem inte till mindre dugliga medborgare.

Exkluderande test bidrar inte till samhällsbygget: en hel kader människor som inte klarar provet och därför står utanför, inte kan delta i val och har ett annat lands pass, är förödande för sammanhållningen. Så får vi flera samhällen i ett, på samma sätt som hos grannarna i de baltiska staterna.

Det viktiga är inte kunskapsnivån, utan förståelsen för vilka värderingar som gäller i ett samhälle – och insikten om att dessa gäller alla.

En svenskhet som är ett måste är den gemensamma värdegrunden:

Lagarna. Normerna. Demokrati, mänskliga rättigheter, jämlikhet och jämställdhet och rätten att välja sitt liv. De gäller alla i landet, här finns ingen prutmån.

Detta måste vara basen också för integrationspolitiken.

Tråkigt nog behöver det sägas – så att både invandrare och infödda hör.

Det handlar om bemötande. Samhället måste föregå med gott exempel, de myndigheter som invandrare kommer i kontakt med får aldrig tumma på principerna. Att låta småflickor slippa lektionerna i sex och samlevnad eller simundervisning för att deras föräldrar anför religiösa argument är aldrig okej. Att från myndighetshåll försöka få unga kvinnor – eller män – som känner sig hotade av hedersvåld att fortsätta leva med sin familj duger inte. Ändå händer allt detta i Sverige, i dag.

Att som Hjalmar Strömerskolan i Strömsund acceptera att män och kvinnor skiljs åt och kvinnor tvingas tåga och bära nikab i klassrummet, att låta muslimska fundamentalister sätta reglerna och trampa på de kvinnliga studenternas mänskliga rättigheter går aldrig att acceptera. Intolerans får inte tolereras.

Det är att svika både det riktigt svenska och dem som sökt sin tillflykt i Sverige.

Att vara liberal kan vara att ställa krav.

En liberal integrationspolitik måste ha som mål att vuxna människor som kommer till Sverige inte fråntas sin initiativförmåga med för mycket omhändertagande och för lite frihet, den som kommer hit skall kunna ta sig ut på arbetsmarknaden och in i den svenska vardagen så snart som möjligt. Men den måste också ha som ett delmål att återerövra, *reclaima*, det svenska.

Det handlar inte om Blekingedräkter och älghuvud, det handlar inte om hårfärg, kroppsspråk eller attityd.

Vad är det som gjort Sverige till just Sverige?

Den fria självvägande bonden, är ett klassiskt svar. Och varför inte, en framgångsrik bonde behöver vara rationell, med nytta och pragmatism som ledstjärnor.

Det går att lyfta fram den sociala ingenjörskonsten – med skuggsidor som skallmätning och rasbiologi medan detta låg i tiden, och tvångssteriliseringar och vidriga karestest på Vipeholms rixanstalt i Lund under alldeles för lång tid. Lyckligtvis är detta historia, en historia som genomlysts och bidrar till lärdomar för framtiden.

Det går att peka på den starka staten som förhåller sig till individen, inte familjen eller klanen, och därmed skapar det som Henrik Berggren och Lars Trägårdh i sin tankeväckande bok *Är svensken människa?* kallar statsindividualism. Individer som inte behöver vara beroende av andra eftersom de har staten i ryggen.²

I många länder väcker en stark stat obehag, men till anomalierna med Sverige hör också att se staten som "god". Visst, den följer oss från vaggan till graven, ibland med ett

² Berggren, Henrik & Trägårdh, Lars (2006), *Är svensken människa? : gemenskap och oberoende i det moderna Sverige*. Stockholm: Norstedt.

förmyndarskap och ett kontrollbehov som är svårt att leva med, men mest ändå med en stor portion god vilja:

Allas lika värde, allas lika möjligheter.

Och individen i centrum.

Öppenhetens fördelar

Inför valet 2010 debatterade jag med den danske statsvetaren Lars Hovbakke Sørensen, specialiserad på nordisk politik, som hävdade att skillnaden på svenskar och danskar när det gäller inställning till invandringen är att danskar ser på sig som ett homogent folk och att svenskarna genom senare decenniers kontakter med tredje världen blivit mer internationella och solidariska.

Det är en ytterst förenklad sanning.

Maja Hagermans *Det rena landet – om konsten att uppfinna sina förfäder* ger en nyttig påminnelse om den skeva svenska självbilden: världens kanske renaste ariska folk, det minst uppblandade...³

Långt in på 1950-talet fick svenska elever i historieböcker eller Värner Rydén's *Medborgarkunskap för fortsättnings- och andra ungdomsskolor* lära sig att den svenska folkstammen är exceptionell: fredliga urdemokrater och extatiska krigare, på en gång, och att Sverige är det äldsta självständiga riket i Europa, bebott av samma folk längre än något annat rike.⁴

Det sågs som brådskande att rädda det enda – förment – rena germanska folket med hjälp av stängda gränser och rashygien. "Värdet av att vårt lands befolkning är av en sällsynt enhetlig, oblandad ras kan knappast överskattas", stod det i propositionen till en ny invandringslag 1927.

Medan sanningen är att folk vandrat hit och härifrån i århundraden. Inte heller danskarna är ett "rent" folk, men självbilden är uppenbarligen skev där också.

³ Hagerman, Maja (2006), *Det rena landet : om konsten att uppfinna sina förfäder*. Stockholm: Prisma.

⁴ Rydén, Värner (1958), *Medborgarkunskap : för fortsättnings- och andra ungdomsskolor*. 15 uppl (1 uppl 1923). Stockholm: Norstedt

Så var det fördragsamheten.

SOM-institutet visar att toleransen för andra folk stadigt ökar i Sverige: 1993 instämde 52 procent av de tillfrågade i påståendet att "det finns för många utlänningar i Sverige", i den senaste mätningen, hösten 2009, hade andelen dalat till 36 procent. 1993 instämde 25 procent i att "jag skulle inte tycka om att få en invandrare från en annan del av världen ingift i familjen", 2009 hade andelen minskat till 12 procent.

Varför? För att svenskarna är goda? Knappast. Snarare handlar det om tillvänjning – och egennytta.

Med åren har det lilla exportberoende och relativt rika landet öppnat sig mot världen. Mot tredje världen, mot exportmarknader, mot Mellis, Kanarieöarna och Thailand, mot länder som exporterat sin arbetskraft till den svenska välfärdens fromma. Och när svenskarna har sett möjligheterna som kontakter med andra innebär har slutenhet och xenofobi fått stryka på foten. För detta gamla fria bondefolk förstår att uppskatta det som bidrar till ett bättre liv.

Svenskar har sett fördelen med att öppna sig och lärt sig att främmande inte är synonymt med farligt.

Så har svenskhet kommit att handla om en öppenhet mot världen, mot folk och intryck och upptäckter och trender. Iver att ta in nya intryck och dra nytta av dem har byggt den svenska framgångssagan. Det är på detta välståndet har grundats, det är så den svenska välfärden finansieras.

Därför är stängda gränser, slutenhet och främlingsfientlighet i dag osvenskt. Svensk är däremot synen på Sverige som ett modernt land med sikte på framtiden.

Nyckeln till en borgerlig integrationspolitik finns i vardagspolitiken

Thomas Gür

Att diskutera integrationsfrågor som i första hand kulturella problemen har varit den dominerande ansatsen i Sverige i några decennier, oavsett ideologiska positioner och politisk hemvist – och denna ansats har stegrats under de senaste åren.

Visserligen varierar de problem man framhåller som väsentliga, beroende på var man hör hemma ideologiskt, men i denna ansats ses integrationsproblemen i grunden som en fråga om att få bukt med kulturella motsättningar i en eller annan form. De åtgärder som därmed föreslås har kulturen, sedvänjorna och hållningen till det annorlunda som förtecken, vare sig det handlar om att skärpa lagar mot diskriminering, förbjuda vissa klädesplagg, krav på språktester, bekämpa rasism och islamofobi eller slå vakt om svensk kultur och svenska traditioner, normer och sedvänjor.

Det är ovedersägligt att invandring leder till att olika former av kulturella mönster och sedvänjor bryts mot varandra, att motsättningar och problem uppstår. Det är lika ovedersägligt att sådana motsättningar också har blivit tydligare i Sverige.

Större problem än kulturkrockar

Parallellt med detta finns betydligt större problem kring integrationsfrågorna inom helt andra samhällsområden, vilka inte har med kulturella brytningar eller motsättningar att göra. Och de problemen har funnits med oss länge och dessutom kommit att växa rejält i omfång från 1990-talet och framåt:

- Nivåerna för närvaro i arbetskraften, sysselsättning och arbetslöshet för invandrare har sedan fyra decennier ständigt sjunkit och ligger någonstans mellan 60 till 80 procent av befolkningssnittet, beroende på vilket av dessa förhållanden man mäter. Men invandrares utanförskap på arbetsmarknaden är ingen självklarhet, tvärtom är det

historiska mönstret att en immigrantbefolkning har högre sysselsättning än den övriga befolkningen, vilket också var fallet i Sverige till mitten av 1970-talet.

- Den mycket höga ungdomsarbetslösheten är ännu högre bland invandrarnas barn.
- De i allmänhet försämrade skolresultaten är ännu sämre bland invandrarelever.
- Social utslagning och bidragsberoende är högre bland invandrare än infödda.
- Bostadsområden med hög representation av invandrare återfinns i allt högre utsträckning bland så kallade utanförskapsområden.
- Under de senaste tio åren har en helt ny typ av våldsbrott kommit att rapporteras i allt högre omfattning från olika delar av landet, i huvudsak från invandrartäta förorter i de större städerna: planerade och många gånger omotiverade angrepp mot uttrycknings- och räddningsfordon och uttrycknings- och räddningspersonal av skilda slag.

Dessa problem har nästan ingenting alls, eller i bästa fall föga, att göra med kulturmöten och kulturkrockar, och sålunda inte heller någonting att skaffa med den integrationspolitiska diskussion som i decennier har utgått från en ansats om kulturella problem. Men eftersom denna diskurs om kulturskillnaders betydelse varit rådande, har förklaringarna typiskt nog, och åter oberoende av ideologisk position, handlat om antingen att det är fel på den infödda majoritetsbefolkningen och det svenska samhället – diskriminering, etnisk utsortering, rasistiska eller främlingsfientliga arbetsgivare, poliser, lärare, ett kvalificerat tjänstesamhälle som utestänger vissa grupper – eller att det är fel på invandrarna – flyktinginvandrare, bidragsmaximerare, från främmande kulturer.

Förklaringsmodeller som dessa, och deras eventuella värde som förklaringsfaktorer, har kritiserats och bemötts ett otal gånger i den integrationspolitiska debatten – bland annat av undertecknad i ett antal böcker, rapporter och artiklar – och jag tänker nöja mig med att hänvisa till dem och inte närmare ta upp den tråden här. Men man kan förenklat sammanfatta den kritiken så här: Medan dessa modeller om kulturproblem diskuterar vilka brister som kan finnas hos de infödda respektive de invandrade som förklaringsgrund, undviker de att ta upp frågan om brister som kan finnas hos en tredje faktor – politiken inom respektive problemområde.

Bristerna i politiken är intellektuellt allmängods

Ty de problem som har listats i punktform ovan handlar nästan uteslutande om tillkortakommanden inom ett antal högst vardagliga politikområden. Vilka dessa brister är inom dessa politikområden är inte heller några hemligheter – problembeskrivningar och analyser kring respektive område har cirkulerat länge, och det mesta är intellektuellt allmängods, inte minst inom borgerligheten i vid bemärkelse.

Inom arbetsmarknadspolitiken vet vi sålunda att (och med ordet "vet" syftar jag på faktisk och objektiv kunskap, "evidensbaserad kunskap" för att använda ett begrepp som kom att populariseras för några år sedan): Höga ingångslöner ("minimilöner"), rigida arbetsmarknadsregleringar, höga skatter och avgifter på arbete, krångliga regler för företagande, höga hinder för nyföretagande, svårigheter att finansiera nyföretagande, hög omsättningskatt på tjänster samt bidragssystem som minskar incitamenten att vara självförsörjande. Alla dessa faktorer bidrar på olika sätt till större utanförskap för individer som tillhör grupper med svag förankring på arbetsmarknaden, eller som är nykomlingar på denna marknad.

Ja, det förekommer säkerligen diskriminering av invandrare på arbetsmarknaden i Sverige (liksom förmodligen i alla världens länder). Men diskriminering är inte en huvudförklaring till att så många invandrare befinner sig utanför arbetsmarknaden. Diskriminering är med stor sannolikhet inte ens en viktig delförklaring till detta utanförskap.

Nyckeln till utanförskapet inom detta politikområde skall sålunda inte sökas i förklaringar om kultur ("Sverige är ett samhälle med omfattande diskriminering" eller "Invandrare vill hellre leva på bidrag än att arbeta") utan i konkret vardagspolitik. Är till exempel ingångslönerna ("minimilönerna") i vissa branscher kring 80 procent av medianlönen, kommer detta att i större uträkning negativt påverka dem med sämre arbetslivserfarenhet och initialt lägre produktiv förmåga, så som ungdomar och nyanlända invandrare.

Samma "evidensbaserade" analys kan göras på ett antal olika politikområden där "integrationen misslyckats" såsom rättsfrågor, kriminalpolitik, socialförsäkringar, bostadspolitik, skol- och undervisningspolitik och så vidare.

Man kan fråga sig varför så litet hittills har gjorts för att få bukt med olika tillkortakommanden inom dessa politikområden. Det realistiskt/cyniska svaret är att priset för att förändra svensk politik inom dessa områden – såsom avregleringar på arbetsmarknaden, större löneskillnader mellan ingångs- och medianlöner, minskade bördor på företagande – har varit allt för högt, relativt de problem som Sverige har vad gäller invandras integration på arbetsmarknad och i samhällsliv. Det politiska priset att låta invandrare vara utanför och leva på bidrag har helt enkelt varit lägre än det politiska priset att ta itu med dessa brister, eftersom de krafter man i så fall skulle utmana är så starka. Politiken har helt enkelt tagit sig råd att låta integrationsproblemen växa, inte minst för att det sociala priset för utanförskapet, i form av högre utgifter i socialförsäkringssystemen, deklassering i samhället överlag, stenkastning mot ambulanspersonal och brandkår i förorter, har kunnat övervältras åt andra, det vill säga till stora delar av landets invånare, såväl infödda som invandrade.

Nyttillkomna påståenden som att arbetsmarknadsregleringar inte skulle vara så problematiska, som hittills hävdats eller att ungdomsarbetslösheten i själva verket är mycket lägre än vad statistiken visar, har därför haft funktionen av apologier och ideologiproduktion.

Till vägs ände när priset blivit för högt

Det jag har framfört ovan innebär inte att det svenska samhället inte har problem med kulturkrockar och kulturella brytningar som invandringen för med sig. Frågan om kulturkrockar och kulturella motsättningar behöver givetvis fortfarande uppmärksammas. Men ansatsen att integrationsproblemen i grunden är kulturella, underhålls kontinuerligt av det omfattande utanförskapet och utslagningen inom områden som gäller arbetsmarknad, utbildning eller rättsliga frågor. Det leder till att problemen i detta utanförskap förvrids till kulturproblem både av krafter som hellre vill diskutera integrationsfrågorna i de termerna, och av krafter som anser att invandrarnas utanförskap är ett pris värt att betala, relativt priset att behöva ta itu med allvarliga brister och tillkortakommanden i svensk vardagspolitik.

Inom borgerligheten har vetskapen om att den rådande ordningen inom dessa viktiga politikområden leder till utanförskap för invandras del, funnits sedan länge. Men såväl

den intellektuella kraften som den politiska handlingsförmågan att ta itu med brister och tillkortakommanden har hittills i stor utsträckning saknats.

Stundtals har det berott på att man hellre accepterat en förklaringsmodell om kulturella problem och därför ägnat sig åt sådana sekundära åtgärder som skärpt lagstiftning om diskriminering eller uppmuntran av etnisk mångfald (sekundära därför att de inte angriper utanförskapets kärna).

Och då också borgerligheten accepterat utgångspunkten att det politiska priset att ta itu med problemen skulle bli allt för högt, i beaktande av de krafter man i så fall skulle utmana (och ideologiproducerat i enlighet med denna syn), har man också hellre ägnat sig åt, förvisso viktiga men fortfarande sekundära, frågor, som till exempel bättre system att jämföra utländska utbildningar med svenska eller bättre jobbmatchning, om vilka det inte rått några större politiska motsättningar. Det brukar bli så när vissa frågeställningar blir tabubelagda eller ändringsförslag inom vissa politikområden inte får framföras.

Förmodligen har vi kommit till vägs ände vad gäller bekymren kring priset för att ta itu med bristerna och våga utmana de krafter som hellre ser ökat utanförskap än förändringar i de system som genererar detta utanförskap. Den allt mer radikala och politiskt besvärliga diskursen om kulturella problem, framstår förhoppningsvis som den politiska återvändsgränd den är, när det gäller frågan om att få bukt med utanförskapet och den misslyckade integrationen.

Nyckeln till en borgerlig integrationspolitik värd namnet – alltså en politik som gradvis kan rulla tillbaka utanförskapet på arbetsmarknaden, öka sysselsättningen bland invandrare, minska bidragsberoendet, bekämpa kriminalitet, utslagning och deklassering, förbättra skol- och studieresultaten – återfinns vare sig i olika "integrationspolitiska satsningar" eller i att koncentrera sig på problem kring kulturmöten och kulturkrockar som klädedräkter, krav på språkkunskaper för naturalisering eller konfessionella friskolor vara eller icke-vara.

Nyckeln till en borgerlig integrationspolitik värd namnet ligger i stället ute på departement och riksdagsutskott som finans, justitie, arbetsmarknad, social, näring och utbildning. Och användandet av den nyckeln kräver:

a) en ordentlig självrannsakan om hur befintliga system motverkar integration,

b) en brytning med tankegodset om att det huvudsakligen handlar om kulturella motsättningar och

c) en förståelse för att det pris vi hittills har varit villiga att betala för att blika dem som hellre ser ökat utanförskap än minskade privilegier, börjar bli för högt.

Tidigare av samma författare bl a:

Gür, Thomas (1996), *Staten och nykomlingarna : en studie av den svenska invandrapolitikens idé*. Stockholm: City University Press (Socialstatsprojektet).

"Ekonomiska frizoner". Bidrag till SOU 1996:151, *Bidrag genom arbete - en antologi*. Stockholm: Fritze. (Betänkande av Storstadskommittén; Statens offentliga utredningar 1996:151.)

Gür, Thomas (1999), "Stärk individens frihet gentemot kollektiven", i *Invandrarskap och medborgarskap : dokumentation från ett seminarium*. Stockholm: Fakta info direkt (Demokratiutredningen 13; SOU 1999:8).

Gür, Thomas & Hellman, Jonas (1996), *En stjälpande hand : om invandrarföretagares villkor i Sverige*. Stockholm: Näringslivets ekonomifakta.

Engellau, Patrik, Fahimi, Bijan & Gür, Thomas (2000), *Sveriges två gränser : om invandrapolitiken och hur den kan förbättras*. Stockholm: Stiftelsen Medborgarnas offentliga utredningar (MOU 2000:1).

Engellau, Patrik & Gür, Thomas (2010), *Låt dem inte komma undan : tio viktiga frågor till Sveriges politiker*. Stockholm: Den Nya Nya Valfärden, <www.dnv.se/mou/Lat_dem_inte_komma_undan.html>.

Reglerad invandring skapar segregation

Frida Johansson Metso

Om du frågar politiker vad de vill göra för att förbättra integrationen i Sverige svarar alla att det är ett komplext problem som främst inkluderar åtgärder på arbetsmarknaden och bostadsmarknaden – några kommer att vilja ta upp kriminalitet, religion och identitetspolitik. Om du frågar en person som mer eller mindre nyligen fått sitt uppehållstillstånd vad som kan göras för att han eller hon ska kunna integreras i Sverige får du ett mycket annorlunda svar. Du möts inte av en besvikelse på det svenska samhällets förmåga att skaffa fram en rymlig lägenhet, krav på utrymme för religionsutövning eller kritik av SFI. De som står längst bort från samhället, de som är allra svårast att integrera, har andra frågor som upptar dem: "Kommer min ensamma dotter att kunna komma till Sverige?", "Var i världen finns min fru?", "Kommer min bror att få uppehållstillstånd?" Alltför sällan inser vi flyktingpolitikens avgörande roll för integrationen. Den strikt reglerade invandringen skapar segregation, trots att den delvis är reglerad just i syfte att skapa förutsättningar för integration – en skarp reglering så att inte för många ska komma samtidigt.

Därmed är det inte överraskande att det är mycket tal om "massinvandring", de hundra tusen personerna som får uppehållstillstånd i Sverige varje år. Bilden av mängden människor som ska integreras pressar på politiken lika mycket som de faktiska problem som har uppstått av segregation. Få politiker problematiserar bilden, vilket är förvånande. När bara en femtedel av dem som får uppehållstillstånd är flyktingar eller flyktingars anhöriga måste man ifrågasätta det faktum att det är antalet "hundra tusen" som ändå används i debatten. Bortsett från 20 000 asylsökande som får uppehållstillstånd består "massinvandringen" av studenter och folk som ska arbeta här (och deras anhöriga) och därtill kommer att vi har fri rörlighet inom EU och att det finns svenskar som gifter sig med människor från andra länder. Det är rimligtvis inte dessa personer – med sysselsättning som väntar och en kort och relativt okomplicerad väntetid för att få uppehållstillstånd – som sedan blir svåra att integrera.

Vilka behöver integreras?

Men de som är svårare att integrera är resultatet av den mer dramatiska sidan av den reglerade invandringen. Regleringen innebär en sortering och värdering av vem som ska få komma till Sverige, men en reglering som är gjord för att inte för många ska komma samtidigt är problematisk för dem som flyr och inte har möjlighet att vänta på ett bättre tillfälle.

Resultatet är en restriktiv flyktingpolitik som med tiden har gjort det svårare att ta sig till Sverige för att söka asyl, och sedan 1980-talet minskat antalet bifall i första asylinstans från 70 procent till ungefär 10–13 procent på 2000-talet. Därför är vägen till integration svår för dem som kommit hit som flyktingar. De kommer främst från Somalia, Irak, Kosovo och Afghanistan. De har tvingats lämna sina hem – av skäl vi sällan talar om annat än som klyschor: tortyr, krig, förföljelse – och tagit sig till EU på vägar som varit olagliga, dyra och farliga. För flyktingar finns mycket få tillåtna vägar in i EU. Det går inte att få visum för att söka asyl, och visum beviljas inte om det misstänks att du inte återvänder hem när tillståndet gått ut. Få flyktingar har ens pass att söka visum med, ibland för att hemlandet inte utfärdar av Sverige godkända pass (exempelvis Somalia), ibland för att förföljda regimkritiker har svårt att promenera in på myndigheter och be om passhandlingar.

Resan till EU blir alltså i de allra flesta fall olaglig, och därmed riskabel. Utan att gå in mer i detalj på något som borde detaljgranskas dör många flyktingar – inte på väg ut ur diktaturen, utan in i trygghetens EU. Många färdas med flyktingsmugglare, en lukrativ marknad vi skapat genom att stänga alla lagliga alternativ – en marknad som på inget sätt är köparens.

Väl i Sverige inträffar mottagandet. Många av problemen som försenar integrationen är välkända: Långa mottagningstider, hinder som gör att den asylsökande inte tillåts arbeta eller fortsätta lära sig svenska efter ett avslag, trots att många överklagar och sedan får rätt och får stanna. Men mottagandeproblemet är större. Att bevisa sin välgrundade fruktan för förföljelse, så som lagen anger, är inte helt enkelt (det handlar om att kunna bevisa att något skulle ske om utvisningen verkställdes) och processen präglas ofta av misstro mot den asylsökande. Dessutom resulterar den reglerade invandringen oundvikligen i att felbedömningar görs. Det bör skapas allmän kännedom om att Sverige toppar listan över länder som dömts av FN:s kommitté mot tortyr för att vi tvivlat på

människors skyddsbehov och utvisat dem trots överhängande risk för tortyr. Det är inte heller ovanligt att flyktingar beviljas skydd efter flera överklaganden, ett tecken på bristande rättssäkerhet. Det är alltså en mycket hård, lång och plågsam process som möter flyende människor som chockas, då de trots sig ha kommit till trygghet.

Får man säga att man inte vill integreras?

Alla flyktingar är inte svårintegrerade. Några får uppehållstillstånd snabbt, många behandlas vänligt och blir genast en del av samhället de lever i. Men många av dem som i dag är segregerade har sett asylsystemets baksida och skadats av den. Det finns också ett annat perspektiv på integration som vi sällan diskuterar: De finns flyktingar som inte är motiverade att integreras, helt enkelt för att de hoppas – hur osannolikt det än är – att snart få återvända hem. Eftersom de vanligtvis ändå blir kvar länge i Sverige måste det finnas en integrationspolitik även för dem, men i dag går debatten åt det motsatta hållet: Vi talar om medborgarskap som målet med integrationen och riktar satsningar på att göra det till något eftersträvänsvärt. Det är problematiskt då många av de mest svårintegrerade är just de flyktingar som hoppas på att en dag kunna återvända hem, och många länder i världen accepterar inte dubbla medborgarskap. Integrationspolitik för medborgarskap kan således resultera i ytterligare exkludering och ökad polarisering.

Måste en flykting vilja eller kunna integreras för att ges trygghet i Sverige? I sin bok *Världens lyckligaste folk* nämner Lena Sundström att Danmark börjat ställa krav på UNHCR om att de kvotflyktingar som landet tar emot ska ha "integrationspotential" – de ska inte vara analfabeter, sjuka, ensamkommande eller ha för stora familjer. (Det är intressant att singlar inte ska få komma med motiveringen att de upplevs svårare att integrera, samtidigt som anhöriginvandring motarbetas hårt.) Rätten till asyl, skydd undan förföljelse, ska alltså vara oberoende av om du kan integreras.

Det finns ett fåtal debattörer som menar att det är en flyktings värderingar som ska avgöra om hon kan passa in och därför få skydd – i värderingar ligger inte sällan att religiösa muslimska personer inte är välkomna till religionsfrihetens Sverige. Så djupt har Sverige ändå inte sjunkit. Samhällsdebattens fokus, som uppfattar religiositet som ett problem för samhället, är inne på samma spår. Därmed har vi hamnat i en modern version av Rasmus på Luffen; bara de blonda lockiga flickorna får ett hem och ett människovärde.

Inte flyktingar som kräver välfärd

Asylrätten är ett viktigt kompletterande perspektiv i integrationsdebatten, inte minst för att vi har en tendens att se på invandring som uteslutande nytta eller välgörenhet. Om vi glömmer att asyl är en livsviktig rättighet finns risken att vi en dag stänger gränserna om invandring inte längre upplevs som lönsam. När vi nu utsätter nyanlända för en process av sortering, värdering och misstänksamhet för att vi ska kunna upprätthålla en reglerad invandring, motiveras detta med att välfärdsstaten inte har råd att hjälpa fler, vi måste prioritera. Men märk väl att flyktingarna själva inte kräver att få snitsiga bostäder eller kostsam undervisning – de kräver bara sin rätt till asyl, till trygghet. Det är vi, majoritetssamhället, som har valt att inkludera dem i vårt system eftersom vi strävar efter ett jämlikt samhälle. Jag instämmer i att det är en rimlig strävan, men att då använda kostnads- och välfärdsargument för att minska antalet flyktingar är direkt ohederligt.

En paradox i debatten gäller de papperslösa, de som gått under jorden efter att ha nekats uppehållstillstånd till följd av våra hårda invandringslagar som vi konstruerat för att inte, som Ylva Johansson brukar säga, skapa ett a- och ett b-lag i samhället. Just de som nekats uppehåll i Sverige är förmodligen de mest lättintegrerade om vi skulle vilja minska segregationen, klyftorna, i samhället. De arbetar och försörjer sig utan att belasta välfärdssystemen de inte välkomnas i. De är människor som kämpar för att få kalla Sverige sitt hemland, de är de mest laglydiga medborgarna jag mött och jag tror inte att man hittar några andra platser i Sverige där hemmen pryds med så många svenska flaggor som där papperslösa lever. De skulle vara fantastiskt lättintegrerade – och de kommer att finnas kvar i Sverige oavsett om de jagas eller inte, eftersom de saknar alternativ och för att de byggt sig ett liv här. En bättre livssituation för dem skulle verkligen resultera i ett mer jämlikt samhälle. Men det utmanar förstås den reglerade invandringen.

Integrationspolitikens behov av ambition

Välfärdsskyddandet måste nyanseras ytterligare: Välfärden hotas av segregation och diskussioner om stängda gränser. Därför är det viktigt att komplettera arbetslinjen med flyktingpolitiken, att minska sorterandet och förbättra mottagandet. Integrationspolitiken kan inte bedrivas med rädsla, kan inte ha som mål att klara Sverige trots invandringen. Vi lever i en värld där människans rörlighet ökar. Det är fåfängt att tro sig

skydda välfärdsstaten genom att skydda nationalstatens gränser – mycket snart, oavsett invandringspolitik, måste våra välfärdssystem utvecklas för att klara och vara attraktiva för rörligheten i världen. Det är den rimliga ambitionen med integrationspolitiken, och en sådan ambition kan inte vara stenhårt beroende av att reglera och sortera vilka som ska släppas in.

Avslutningsvis: Påståendet att vi inte diskuterar integrationsproblem i Sverige är nonsens. Det är snarare så det saknas en debatt om flyktingmottagandet. Tystnaden kan förklaras med att Socialdemokraterna och Moderaterna inte vill belysa att svensk flyktingpolitik ser ut som den gör – att den under många år blivit allt mer restriktiv – på grund av ett blocköverskridande samarbete dem emellan (och ofta en blocköverskridande allians mellan de övriga fem partierna mot dem) som varade fram till regeringsskiftet 2006.

En olycklig konsekvens av att Sverigedemokraterna på allvar har kommit in i debatten är att de övriga sju partierna nu satsar på att visa enad front mot försämrad flyktingpolitik – och debatten om att åstadkomma förbättringar försvann. Och med en hård flyktingpolitik med ett passiviserande och misstänksamt mottagande är grunden för en dålig integrationspolitik lagd.

Möjligtvis låter denna text som en predikan till förmån för de utsatta, de som inte får svara på frågan om hur de bäst skulle integreras. Men det är ingen predikan, och inte heller ett omhändertagande, snällistiskt perspektiv, kravlöst i sin tycka-synd-om-anda – det handlar om en tro jag är fullt och fast övertygad om: Att vårt flyktingmottagande gör driftiga personer sjuka och försenar och försämrar integrationen, och det inte är ett samhällssystem jag vill vara en välintegrerad del av. En rimligare flyktingpolitik skulle skapa en bättre integration – de som ska integreras skulle vara tryggare, snabbare släppas in i samhället slippa en misstänksam sortering, och de skulle precis som danskarna noterat (om än med helt andra slutsatser) integreras bättre om de hade sin familj i trygghet hos sig. Den reglerade invandringen med syfte att bara släppa in en lagom mängd människor som snabbt kan integreras resulterar i motsatsen, och vad värre är, den öppnar för diskussioner om att asylrätten ska villkoras utifrån hur stor "integrationspotential" du har.

Identitetspolitik är dålig integrationspolitik

Sakine Madon

Strax efter riksdagsvalet fick Björn Söder förklara varför han blev Sverigedemokrat. Han berättade i radions Studio Ett en för alla oss som jobbat med ungdomar välbekant berättelse: På högstadieskolan uppstod motsättningar mellan gäng. Lärarna och skolpersonalen tog i princip alltid ställning mot de etniskt svenska ungdomarna. En del ungdomar kände sig, föga förvånande, orättvist behandlade.

Att bli särbehandlad, eller uppleva att andra blir det, är vanligtvis skadligt både för individ och för samhälle. Ändå bygger en stor del av svensk integrationspolitik på just särbehandling. Beroende av vår grupptillhörighet får vi en politisk åtgärd, vår dom och behandling.

Vi har passerat riksdagsvalet 2010 och Sverige börjar likna vilket europeiskt land som helst, befolkningsmässigt och politiskt. Frågeställningar om mångkultur debatteras alltmer. Som liberaler har vi varit duktiga på att peka på integrationen i Kanada och USA, och på att klaga på den stela arbetsmarknadspolitiken. Vi har ställt oss frågan ”om somalier får jobb i USA och andra länder, varför hamnar de i arbetslöshet i Sverige?”

Vi är också hyfsat duktiga på att argumentera för yttrandefrihet när så kallade kränkta grupper kräver diverse åtgärder. Det är bra. Men när människor med utländsk bakgrund särbehandlas gynnsamt – i bredare mening än kvotering – är det få som deltar i debatten. De flesta är överens om att negativ särbehandling har med rasism och diskriminering att göra, och därför måste motarbetas. Det är därför en gåta att så många kopplar ihop positiv särbehandling och antirasism och ser det som något positivt. Antirasism kan bara handla om likabehandling, oavsett hår- eller hudfärg.

Vi behöver därför tänka om, och vi behöver lägga om politiken. Man borde ta varenda krona som läggs på integrationsprojekt och meningslösa politiska åtgärder ”för integration” och i stället satsa på skola, ordning och reda och infrastruktur. Kort och gott behöver en arbetslös i regel ett jobb, inte en integrationsåtgärd för att han eller hon råkar ha utländsk bakgrund.

Vad då identitetspolitik?

Vad är identitetspolitik, och existerar den i Sverige? Identitetspolitik går ut på att uppmärksamma olika grupper – som anses förtryckta – och skapa en politik särskilt för dem, för att förbättra för dessa grupper. Identitetspolitik finns naturligtvis inte för att irritera individfixerade liberaler. Nej, syftet är gott; särbehandling ses som nödvändig för jämlikhet.

Det är lätt att förstå tanken, den känner vi igen till exempel från debatten om könskvotering till bolagsstyrelser. Men kollektivism är ett trubbigt politiskt vapen. Och vari finns egentligen jämlikheten i att jag – på grund av mitt födelseland, min muslimska bakgrund eller min hårfärg – särbehandlas av svenska politiker, myndigheter och svenskt rättsväsende? Hur skapas någonsin samhörighet och jämlikhet om vi ständigt särbehandlas?

En tongivande kritiker av identitetspolitiken är den brittiske författaren och debattören Kenan Malik. Med bakgrund i den antirasistiska vänstern kunde han notera att brittiska antirasister under 1980-talet gick från att kräva lika rättigheter till att kräva särskilda "minoritetsrättigheter". Samma skifte går att se i många andra länder, inte minst i Sverige.

Har Maliks kritik fått brittiska politiker att tänka om? Dessvärre inte. Han berättade, när jag tidigare i år ställde frågan, att kommunministern nu vill satsa på brittiska vita arbetarkillar, som anses ha nonchalerats och glömts bort. Vilket säkert stämmer. Men i stället för att sluta särbehandla invandrargrupper, utvecklas alltså identitetspolitiken till att innefatta ytterligare en grupp. I stället för att satsa på traditionell socialpolitik eller vad det än må vara, ringas ytterligare en etnicitet in.

Ett missförstånd i diskussionen om identitetspolitik är att man är emot mångkultur om man är emot "multiculturalism" (vilket är den engelska termen för identitetspolitik). Det behöver man inte alls vara. Att förespråka mångfald är rimligen inte detsamma som att vara för en politik som gör skillnad på människor och människor, utifrån deras etnicitet eller religion.

En del ifrågasätter om identitetspolitiken alls är ett problem i dagens Sverige. Har vi någon blasfemilag, som i Irland, eller någon religiös särlagstiftning? Nej, men sådana förslag har förekommit i den svenska debatten. Och politiken är på flera sätt marinerad i

identitetstänkande. När kvotering av kvinnor till börsbolagens styrelser diskuteras brukar många av landets liberaler reagera kraftigt. Inte för att en sådan lag påverkar varenda medborgare eller för att vi skulle riskera döden om den infördes, utan för att det är fel. Identitetspolitiken drabbar desto fler och är lika principiellt förkastlig, men förminskas av någon anledning. Kan det bero på att den sällan drabbar eller riskerar att drabba dem som hörs och syns mest i samhällsdebatten?

Exempel på existerande särbehandlingspolitik

Genom "Blommansatsningen" och "Storstadssatsningen" har invandrartäta kommuner, från 1990-talet och framåt, fått pengar i syfte att integrera de nya invånarna. Dessa resurser har sedan riktats till projekt för olika "invandrargrupper", genom olika etniska och religiösa föreningar. Det sker fortfarande. Och det ses som en självklarhet. Det finns kommuner där föreningar inte ens behöver en kulturverksamhet av något slag för att få offentligt stöd; det räcker med att åberopa invandrarskap.

Varje kommun med integrationsproblem – och de är många – har tjänstemän som jobbar heltid med det här.⁵ Invandrarbarn i Botkyrka påstås bli stärkta av projektet "blodsrytmer", där de ska lyssna på "sin" kulturella musik. Exempelen är många. Är det inte skogspromenader eller kulturprojekt så är det projekt för att få invandrare att rösta som gäller. I bästa fall är många av dessa så kallade satsningar harmlösa och verkningslösa, och "bara" ett resursslöseri.

Men det är inte endast på kommunal nivå föreställningen om särpolitikens förträfflighet lever. Identitetspolitiken drivs inte minst av diskrimineringsombudsmannen (DO) Katri Linna. Hon gör ingen hemlighet att hon tycker att människor kan särbehandlas: *"Syftet med positiv särbehandling är att utjämna skillnader i villkor mellan olika grupper. För att ge enskilda lika möjligheter krävs det ibland att människor behandlas olika"*, skrev hon i Expressen 17 mars 2009.⁶ DO som myndighet driver under ledning av Linna identitetspolitik både juridiskt – genom att vara pådrivande i olika diskrimineringsfall – och opinionsbildande.

⁵ En djupare granskning finns i min skrift "Sluta särbehandla! Om identitetspolitikens återvändsgränd", Bertil Ohlininstitutet 2010.

⁶ Linna, Katri (2009), "Olikbehandling är ibland rättvist". *Expressen*, 17 mars, <www.expressen.se/debatt/1.1920484/katri-linna-olikbehandling-ar-ibland-rattvist>.

Ett uppmärksammat fall där en muslimsk man fick skadestånd efter att ha vägrat ta en kvinna i hand är både intressant och belysande. Här står nämligen två "svaga grupper" mot varandra. Mannen vägrade vid en anställningsintervju ta en intervjuande kvinna i hand. Arbetsförmedlingen drog därefter in hans ersättning, och DO drev och vann ett diskrimineringsfall mot Arbetsförmedlingen. Kvinnan, som mannen inte tog i hand, kunde förstås lika gärna anses ha varit diskriminerad. Det bryr sig DO mindre om.

Identitetspolitiken når våra domstolar även när det kommer till hatbrott. Brottsförebyggande rådet, BRÅ, slog först för två år sedan fast att människor från minoritetsgrupper också kan göra sig skyldiga till hatbrott. Ännu har ingen dömts för "hets mot svenskar". Hur det kommer sig? För att tanken med lagen inte var att majoritetsgruppen svenskar skulle skyddas.

Det är ett förlegat sätt att se på vem som är förövare och vem som är förtryckt. I det miljonprogram där jag bor kan en etnisk svensk kan mycket väl känna sig i minoritet och vara mer utsatt – "etniskt" – än vad jag är. Ändå ses jag, i lagens ögon, automatiskt som ett offer.

Gör om, gör rätt

Segregationen stärks naturligtvis om människor ges resurser och särbehandlas utifrån sin religiösa eller etniska bakgrund. Folk organiserar och grupperar sig därefter. Den som tror att identitetspolitiken försvann i samma andetag som Mona Sahlin lämnade posten som integrationsminister får tänka om. Fram till ganska nyligen ansåg Folkpartiet att religiösa ledare bör involveras i politiken och att föreningar i förorter bör få ökade resurser.

När jag gick igenom partiernas princip- och handlingsprogram tidigare i år – för att se om de står för en generell politik eller för politik riktad till "invandrare" – finns dessbättre arbetslinjen närvarande hos de borgerliga partierna. Men också Vänsterpartiet är något på spåret när de skriver om generella åtgärder och en generell politik, i stället för särbehandling. Kritiken är mot särbehandlingspolitik är alltså starkare hos Vänsterpartiet än hos Miljöpartiet och Socialdemokraterna.

Även om det vid första anblick kan det vara lätt att avfärda identitetspolitiken som

”postmodern och vänster” är det, som sagt att göra det lite för enkelt för sig. Det finns vänsterdebattörer som ser problemet och borgerliga debattörer som inte gör det.

Per Wirtén från Arena skrev tidigare i år att *”I dag finns nog inga vänsterröster i svensk debatt som driver identitetspolitik. Det fanns runt Masoud Kamalis integrationsutredning, Centrum mot rasism och Mana. Men de har skingrats.”*⁷

Wirtén har rätt i att få debattörer uttryckligen argumenterar för mer särbehandlingspolitik. Men det beror troligtvis på att den tas för given. Den finns ju där i den konkreta integrationspolitiken. DO Katri Linna arbetar vidare på samma spår och våra domstolar tar hänsyn till grupptillhörighet när de ska reda ut huruvida någon har utsatt eller utsatts för hets och missaktning.

Den här tragiska särbehandlingen göder utanförskap och leder till motsättningar. Det får unga killar att se SD som deras enda alternativ. Identitetspolitik är ingen bra grund för ett öppet och mångkulturellt samhälle. Bättre är att säga som Per Albin Hanson: Staten ska varken ha kelgrisar eller styvbarn.

⁷ Wirtén, Per (2010), ”PoMo2”. Blogg publicerad av *Arena*, 19 januari, <www.tidskriftenarena.se/presentation/perwirten/2010/01/pomo-2?showcommentform1=1&blogtexttype=1#commentshash1>.

Från Rosengård till El Paso

– om brottslighet bland invandrare

Paulina Neuding

Min farmor var 82 år gammal när hon blev knuffad i marken av ett ungdomsgång under en promenad alldeles i närheten av sitt hem i Rosengård. De stod kvar en stund och skrattade när hon låg på marken och grät utan att kunna ta sig upp. Smärtan i knäet från fallet satt i resten av livet, och det gjorde också rädslan att utsättas för våld igen.

Det tog några månader innan farmor blev utsatt för ytterligare ett åldringsbrott som har blivit allt vanligare i Malmö, och begås av organiserade ligor som kartlägger och söker upp Malmöbor med rötterna i Öst- och Centraleuropa. Någon försökte lura farmor på pengar genom att ringa och prata polska, och få henne att tro att hon talade med sin son. Det var inte så svårt, farmor hörde illa. Efter det hade min farmor med sig en av sina gångstavar ut i trapphuset när hon slängde soporna, i fall hon skulle behöva försvara sig.

Efter Sverigedemokraternas inträde i riksdagen har vi i den tyckande klassen ägnat oss åt en intensiv debatt på debatt-, ledar- och kultursidor om huruvida man över huvud taget bör tala om brottslighet bland invandrare som grupp, eller om detta är att gå Sverigedemokraternas ärenden. Jag tycker att man ska göra det om man är mån om öppna gränser. De problem som invandringen – precis som alla större samhällsförändringar – har fört med sig får inte överskugga fördelarna. I metadebatten om debatten har jag fått mothugg av dem som har hävdats att frågan om invandrades⁸ representation i brottsstatistiken skulle vara irrelevant, eller av intresse enbart om man är ute efter att driva en främlingsfientlig agenda.⁹

Mina släktingar i Rosengård har aldrig begripit den diskussionen. Invandrades överrepresentation i brottsligheten har präglat deras vardag till den grad att problemet, med tänkbara orsaker och möjliga lösningar, har blivit ett givet samtalsämne som de närmast sig med frustration och stor sorg.

⁸ Med invandrare avses här invandrare i första och andra generationen.

⁹ Se exempelvis Karin Olsson (Expressens kulturblogg 1/10 2010) eller Gunilla Brodrej (Expressen 18/4 2010).

Som så många andra flyktingar i Sverige sökte sig några av mina släktingar till ett område där de hade nära till vänner och bekanta med rötterna i samma hemland som de. De trivdes i det genomplanerade, familjevänliga Rosengård, men har också sett att det blivit allt mer oroligt i takt med att segregationen har blivit djupare. I dag åker inte ambulans eller brandkår in i Rosengård utan skydd från polis. För mina gamla släktingars del innebär det att väntan på hjälp kan bli betydligt längre om det skulle hända något.

Varifrån kommer ilskan som får boende att gå till attack mot ambulanspersonal och brandkår som kommer till området för att rädda liv?

I diskussionen kring våldet i Rosengård har fokus ofta hamnat på välfärdsstatens och svenska myndigheters tillkortakommanden. Attackerna beskrivs som ett uttryck för frustration över orättvisor och det svenska samhällets oförmåga att bemöta invandrare på ett respektfullt sätt. Hur rimlig är egentligen den förklaringen? Min farmors reaktion var till exempel den motsatta – hon kunde inte förstå varför människor ägnade sig åt skadegörelse och våld i hennes Rosengård, med tanke på allt det man som invandrare får av det svenska samhället.

Majoriteten av invandrarna i områden som Rosengård har kommit till Sverige som flyktingar, eller som anhöriga till flyktingar. Mottagandet sker för att ge en fristad åt människor på flykt undan krig, svält och katastrofer, och för att låta splittrade familjer återförenas.

Medan man väntar på besked om man får asyl får man ett boende av Migrationsverket. Har man inga besparingar eller arbete får man ett kontokort med så kallad dagersättning. Ersättningen har beräknats för att täcka mat, kläder och skor, sjukvård och medicin, tandvård, hygienartiklar, andra förbrukningsvaror och fritidsaktiviteter. Man får en kostnadsfri hälsoundersökning och akut sjuk- och tandvård. Man kan ansöka om särskilt bidrag för hälsovård och mediciner.

När man har fått uppehållstillstånd kan man få hjälp av Migrationsverket att hitta boende. Man kan få bidrag till flygbiljetten för att ens anhöriga ska kunna resa till Sverige, förutsatt att de har beviljats uppehållstillstånd. Svenska för invandrare är gratis, och slutför man vissa kurser kan man få en bonus på 6 000, 8 000 eller 12 000 kronor beroende på kurs. Har man ingen egen försörjning har man rätt till socialbidrag, som enligt riksnormen ska räcka till livsmedel och övriga hushållsutgifter, hälsa och hygien,

kläder, skor, ”normala kostnader” för fritid och rekreation, dagstidning, telefon och TV-licens. Lägg till gratis skola och högskola, och sjukvård till låga avgifter.

Det är ett ovanligt generöst system, och det ter sig förmodligen inte mindre generöst för invandrare som är vana vid förhållandena i Somalia, Irak, Turkiet, Polen, eller före detta Jugoslavien, för att nämna några stora invandrargrupper i Sverige. Samtidigt hör svenska myndigheter till världens minst korrupta. Bemötandet från en svensk polisman eller annan myndighetsperson är i regel betydligt vänligare och mer korrekt än på de flesta andra håll i världen.

Visst utsätts invandrare för diskriminering, övergrepp och hatbrott i Sverige. Det finns givetvis maktmissbruk, rasism och korruption inom det svenska myndighetsmaskineriet. Flyktinförläggningar har attackerats och enskilda invandrare har utsatts för brutala hatbrott, och visst kan man som invandrare mötas av inskränkthet och främlingsfientlighet i sin vardag. Men detta är, lyckligtvis, företeelser som står i skarp kontrast mot den generositet och rättssäkerhet som präglar regelsystemet.

Detta är ett system som faktiskt borde generera tacksamhet – inte ilska. Vi behöver med andra ord bättre förklaringar, som tar hänsyn till problemets komplexitet.

Vad statistiken egentligen säger

Vi vet att statistiken kring invandrares brottslighet riskerar att vara snedvriden. Brottsförebyggande rådet (Brå) sammanställer endast data över *misstänkta* brott, och andra undersökningar visar att invandrare oftare än infödda svenskar misstänks för brott på falska grunder. Därmed är dock inte sagt att hela överrepresentationen kan avfärdas som ett resultat av snedvriden statistik.¹⁰ Man får också hålla i minnet att kön, social bakgrund och ålder ofta är starkare förklaringsfaktorer än utländsk härkomst.

Med allt detta i åtanke: Brås senaste undersökning av invandrares brottslighet finns i rapporten *Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet (2005:17)*. Den gäller mätperioden 1997–2001, vilket tyvärr är den färskaste statistik som finns att tillgå. Rapporten slår fast att invandrare är påtagligt överrepresenterade i brottsstatistiken, jämfört med gruppen Sverigefödda med svenska föräldrar. Denna överrepresentation

¹⁰ Martens, Peter & Holmberg, Stina (2005), *Brottslighet bland personer födda i Sverige och i utlandet*. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ-rapport 2005:17), sid 22–24.

tilltar ju grövre brott det rör sig om. För dödligt våld och försök till mord och dråp är "överrisken" 4,2 gånger så hög bland invandrare jämfört med svenskar, och 5 gånger så hög för våldtäkt och våldtäktsförsök.

I debatten hävdas inte sällan att denna överrepresentation enkelt kan förklaras med sociala faktorer som utbildning och inkomst. Exempelvis skriver Dagens Nyheter på ledarplats avseende brottslighet bland invandrare: "Människor längst ned i samhällshierarkin är och har alltid varit – även långt innan Sverige hade någon egentlig invandring – överrepresenterade i exempelvis brottslighet och andra sociala svårigheter. En hjärnkirurg från Indien är sannolikt inte det minsta mer brottslig än en hjärnkirurg från Jönköping."¹¹

Detta enkla samband mellan social status och brottslighet motsägs i själva verket av Brås rapport. Enligt Brå består invandrares överrepresentation även om man gör en så kallad standardisering med avseende på kön, ålder, utbildning och inkomst. Om man alltså skalar bort dessa faktorer återstår ändå en betydligt större överrisk bland invandrare, jämfört med motsvarande grupp svenskar. Överrepresentationen minskar visserligen för utrikes födda efter en sådan standardisering, men bara från faktor 2,5 till 2,1. För andra generationens invandrare minskar motsvarande tal från 2,0 till 1,5.

Det finns alltså fler förklaringar till invandrares överrepresentation än låg utbildning och fattigdom. Brå lyfter fram ett antal möjliga faktorer: Det kan röra sig om urvalet, det vill säga vilka som söker sig till Sverige och varför, frustration, diskriminering, upplevd diskriminering, kulturskillnader, traumatiska upplevelser i ursprungslandet, dåligt mottagande i Sverige, utöver låg socioekonomisk status.

Samtidigt har amerikanska studier visat att invandrare till USA, på vissa platser och under vissa perioder, har varit mindre brottsbenägna än infödda amerikaner. Invandrare behöver alltså inte vara mer benägna att begå brott, trots alla svårigheter det innebär att börja om i ett nytt land uppryckt med rötterna. Det visar nu senast exemplet El Paso, i Texas.

¹¹ DN (2010), "Sluta jamsa med". *Dagens Nyheter*, 17 oktober, <www.dn.se/ledare/huvudledare/sluta-jamsa-med-1.1190185>.

Från Rosengård till El Paso

Staden El Paso i västra Texas borde, enligt gängse visdom i den svenska debatten, vara svårt brottsdrabbad. El Paso har en latinobefolkning på 80,2 procent, varav många kan antas uppehålla sig i USA illegalt. Fattigdomen är utbredd, och delstaten har liberala vapenlagar. Samtidigt är El Paso en av Amerikas tryggaste städer, även om det gäller att hålla i minnet att brottsligheten i USA över lag är betydligt högre och grövre än i Sverige. Invandrarna i staden är underrepresenterade i brottsstatistiken, och drar ner de totala brottsnivåerna.

Detta har kommit att kallas "Miraklet i El Paso", men är egentligen inget mirakel alls. Det har hänt tidigare i USA:s historia att invandrare varit mindre benägna att begå brott än infödda amerikaner. Det kan finnas ett antal orsaker till det.¹² Det rör sig om grupper som har offrat mycket för att ta sig till USA. Dessa människor har mycket att förlora på att begå brott, särskilt med tanke på de hårda amerikanska strafflagarna. Dessutom har latinamerikanska invandrare tagits emot på arbetsmarknaden med en annan öppenhet än tidigare invandrargrupper. Det har gått att få jobb, även om man uppehållit sig i USA illegalt. När italienare och irländare invandrade till USA var diskrimineringen utbredd, och dessa båda grupper var också överrepresenterade i brottsstatistiken.

Vilka slutsatser kan vi dra från erfarenheten i El Paso när det gäller svenska förhållanden?

Några har möjliga slutsatser har redan gjorts till politik av den borgerliga regeringen: Fokus för integrationspolitiken ligger numera på att underlätta för invandrare att ta sig ut på arbetsmarknaden, i stället för att tvinga människor att gå sysslösa i väntan på arbetstillstånd. Vi har sedan 1990-talet rigida antidiskrimineringslagar i arbetslivet som innebär att det kan stå arbetsgivare dyrt att neka invandrare jobb på annat än sakliga grunder.

Samtidigt är priset för att begå brott betydligt lägre i Sverige än det är i USA. Det är enklare att bli medborgare, och när man väl är medborgare väntar en jämförelsevis mild behandling om man begår brott. USA tycks dessutom delvis dra till sig människor som är mindre benägna att begå brott än amerikaner i allmänhet. USA bygger på en annan berättelse än Sverige, och det är inte säkert att den svenska välfärdsstaten i tillräcklig

¹² Se t ex Jack Levin, kriminolog vid Northeastern University i Massachusetts *Reason magazine* (14/7 2008)

mån drar till sig dem som när den där drömmen om att börja med två tomma händer och sedan jobba sig upp. Minnesota hyser i dag lika många somaliska invandrare som Sverige, men i Minnesota är sysselsättningen betydligt högre, med högre andel egenföretagare än i Sverige. Detta kan mycket väl vara en effekt av skillnader i selektion, utöver det faktum att somalier i Minnesota mött en mer öppen arbetsmarknad.

Erfarenheten från USA borde kunna vara en utgångspunkt i den svenska debatten. Inte för att vi är ute efter att kollektivt skuldbelägga alla invandrare i Sverige, utan just för att vi månar om öppna gränser.